

MIEJSCE I ROLA ADMINISTRACJI PUBLICZNEJ W PROCESIE PRZYGOTOWAŃ OBRONNYCH W POLSCE

THE PLACE AND ROLE OF PUBLIC ADMINISTRATION IN THE PROCESS OF DEFENSE PREPARATIONS IN POLAND

*Marian Kuliczkowski*¹⁾, *Wiesław Zawadzki*²⁾

*dr hab. inż., prof. ASzWoj, Akademia Sztuki Wojennej,
Wydział Bezpieczeństwa Narodowego,
al. gen. A. Chruściela 103, 00-910 Warszawa, Polska
Adres e-mail: m.kuliczkowski@pracownik.akademia.mil.pl
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2655-6288>*

*²⁾ dr., prof. AWS, Akademia Wymiaru Sprawiedliwości,
Instytut Nauk o Bezpieczeństwie,
ul. 50 Wiśniowa, 02-520 Warszawa, Polska
Adres e-mail: wieslaw.zawadzki@aws.edu.pl
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3849-642X>*

Streszczenie

Administracja publiczna pełni szczególną i bardzo odpowiedzialną rolę w procesie przygotowań obronnych państwa, rozumianych jako „proces realizowany przez wszystkie podmioty systemu obronnego (bezpieczeństwa) państwa, obejmujący całokształt przedsięwzięć planistycznych, organizacyjnych i rzeczowo-finansowych, mających na celu przygotowanie sił i środków oraz sposobów (procedur) działania tych podmiotów do zapewnienia przetrwania państwa i jego obywateli w razie wystąpienia zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa i w czasie wojny” [1]. Należy podkreślić, że organy administracji rządowej oraz samorządu terytorialnego odpowiadają pośrednio lub bezpośrednio za sprawy przygotowań obronnych państwa realizowanych we wszystkich jego obszarach. Administracja publiczna powinna być dobrze przygotowana do realizacji zadań obronnych zarówno w warunkach czasu pokoju, jak i kryzysu polityczno-militarnego. Wspomniane zadania obronne, wynikające z potrzeby zapewnienia bezpieczeństwa państwa, rzutują na cały system przygotowań obronnych. Wśród podmiotów organizujących i wykonujących te zadania główną rolę spełniają organy administracji publicznej.

Zaprezentowane w niniejszym artykule treści są rezultatem dociekań autora nad wybranymi problemami planowania i realizacji zadań obronnych w administracji publicznej. Uwzględniając charakter problemu, należy pamiętać, że przygotowania obronne państwa stanowią rozległy interdyscyplinarny obszar poznania. Przyjęte zatem musiały być przez autora pewne ograniczenia nawiązujące do tytułu opracowania, co w konsekwencji doprowadziło do wyboru określonych priorytetów. Pozwoliło to na przygotowanie spójnego tematycznie opracowania o charakterze poznawczo-naukowym, które autor pozwala sobie tą drogą rekomendować czytelnikom.

Słowa kluczowe: *bezpieczeństwo narodowe, system obrony państwa, administracja publiczna, przygotowania obronne państwa, zadania obronne*

Abstract

Public administration plays a special and very responsible role in the process of state defense preparations, understood as "a process implemented by all entities of the state defense (security) system, covering all planning, organizational, material and financial undertakings aimed at preparing forces, means and methods (procedures) of the activities of these entities to ensure the survival of the state and its citizens in the event of an external security threat and during war" [1]. It should be emphasized that government administration and local government bodies are responsible, directly or indirectly, for the state's defense preparations carried out in all its areas.

Public administration should be well prepared to carry out defense tasks both in times of peace and in times of political and military crisis. The above-mentioned defense tasks, resulting from the need to ensure state security, affect the entire system of defense preparations. Among the entities organizing and performing these tasks, public administration bodies play the main role.

The content presented in this article is the result of the author's research on selected problems of planning and implementing defense tasks in public administration. Taking into account the nature of the problem, it should be remembered that the state's defense preparations constitute a vast interdisciplinary area of knowledge. Therefore, the author had to accept certain limitations related to the title of the study, which consequently led to the selection of specific priorities. This allowed for the preparation of a thematically coherent study of a cognitive and scientific nature, which the author allows himself to recommend to readers.

Key words: national security, state defense system, public administration, state defense preparations, defense tasks.

Wprowadzenie

Prowadzenie przygotowań obronnych w Polsce to bezwzględny priorytet polskiej polityki bezpieczeństwa państwa. Związane są one z zapewnieniem przetrwania państwa i jego obywateli i obejmują: potrzebę zachowania niepodległości i suwerenności państwa oraz jego integralności terytorialnej i nienaruszalności granic; zapewnienia bezpieczeństwa obywateli, praw człowieka i podstawowych wolności, a także umacniania demokratycznego porządku politycznego. Należy podkreślić, że stałą funkcją państwa jest prowadzenie przygotowań obronnych, w aspekcie konieczności utrzymywania i rozwijania swojej indywidualnej i zbiorowej zdolności do odparcia zbrojnej napaści, odpowiednio do interesów narodowych oraz celów strategicznych w dziedzinie bezpieczeństwa narodowego.

Administracja publiczna pełni szczególną i bardzo odpowiedzialną rolę w procesie przygotowań obronnych w Polsce. Najważniejsze funkcje administracji publicznej wiążą się z planowaniem i realizacją zadań obronnych we wszystkich obszarach tych przygotowań. W związku z tym, powinna być dobrze przygotowana do realizacji tych zadań zarówno w warunkach czasu pokoju, jak i kryzysu polityczno-militarnego. Wspomniane zadania obronne wynikające z potrzeby zapewnienia bezpieczeństwa państwa rzutują na cały system przygotowań obronnych w Polsce. Wśród podmiotów organizujących i wykonujących te zadania główną rolę spełniają organy administracji publicznej: ministrowie, wojewodowie, marszałkowie województw, starostowie, wójtowie lub burmistrzowie (prezydenci miast) oraz kierownicy innych jednostek organizacyjnych i organizacji społecznych.

Najważniejsze funkcje administracji publicznej wiążą się z organizacją zadań obronnych realizowanych w procesie przygotowań obronnych państwa. Podmiotowo w zakresie oddziaływania organów administracji rządowej pozostaje administracja samorządowa oraz przedsiębiorcy, organizacje społeczne i humanitarne, a także struktury przez nich nadzorowane. Administracja publiczna powinna być dobrze przygotowana do realizacji zadań obronnych zarówno w warunkach czasu pokoju jak i kryzysu polityczno-militarnego. Wspomniane zadania obronne wynikające z potrzeby zapewnienia bezpieczeństwa państwa rzutują na cały system przygotowań obronnych. Wśród podmiotów organizujących i wykonujących te zadania wiodącą rolę spełniają organy administracji publicznej: ministrowie, wojewodowie, marszałkowie województw, starostowie, wójtowie lub burmistrzowie (prezydenci miast) oraz kierownicy innych jednostek organizacyjnych i organizacji społecznych.

Zaprezentowane w niniejszym artykule treści stanowią próbę przedstawienia miejsca i roli administracji publicznej w złożonej problematyce przygotowań obronnych w Polsce. Uwzględniając charakter problemu, należy pamiętać, że przygotowania obronne państwa stanowią rozległy interdyscyplinarny obszar poznania. Przyjęte zatem musiały być przez autora pewne ograniczenia nawiązujące do tytułu opracowania, co w konsekwencji doprowadziło do wyboru określonych priorytetów. Pozwoliło to na przygotowanie spójnego tematycznie opracowania o charakterze poznawczo-naukowym. W celu omówienia miejsca i roli administracji publicznej w procesie tych przygotowań zasadnym staje się zarówno zdefiniowanie pojęcia „administracji publicznej”, określenie jej struktury i organizacji, jak i przedstawienie zakresu przedmiotowego oraz zasad przygotowań obronnych państwa.

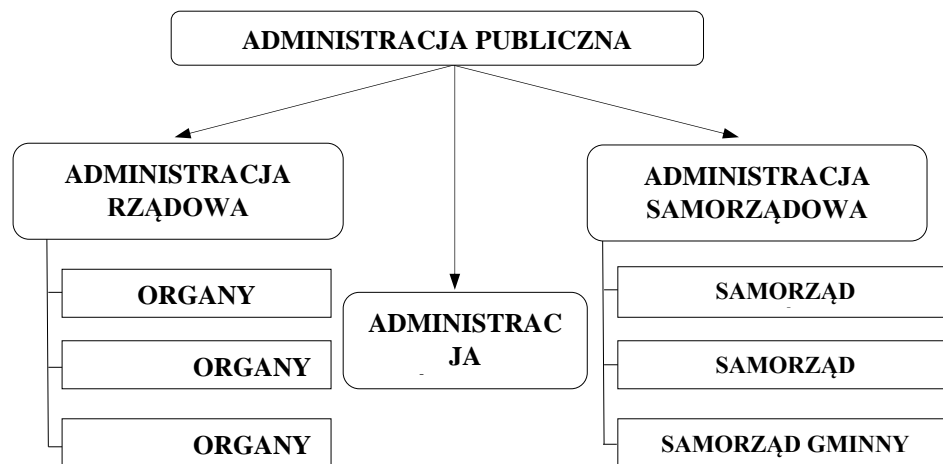
Pojęcie, struktura i organizacja administracji publicznej

W nauce prawa administracyjnego można spotkać szereg określeń dotyczących terminu administracji publicznej. W ujęciu przedmiotowo-podmiotowym rozumiana jest jako „zespół działań, czynności i przedsięwzięć organizatorskich i wykonawczych, prowadzonych na rzecz realizacji interesu publicznego przez różne podmioty, organy i instytucje, na podstawie ustawy i w określonych prawem formach” [2]. Administracja publiczna definiowana jest jako „celowa, planowa i praktyczna oparta na prawie działalność różnych podmiotów, organów i instytucji, służąca interesowi publicznemu” [3]. Administracja publiczna może być również postrzegana „zarówno jako aparat wykonawczy państwa, czyli odpowiednie struktury powołane do realizacji zadań państwa lub jego funkcji, jak i działania mające na celu organizowanie warunków oraz zasad kształtowania stosunków społecznych, realizowanych przy zastosowaniu obowiązujących procedur prawnych” [4]. Należy podkreślić, że w ujęciu podmiotowym administrację publiczną stanowi zespół organów i urzędników, z którymi obywatel styka się stale w coraz większym stopniu [5].

Administracja publiczna jest najbardziej dynamicznym elementem władzy publicznej, bowiem w zakresie jej właściwości leży wdrażanie w życie norm porządku prawnego ustalonego przez konstytucję i ustawy, a jej działanie związane z realizacją zadań publicznych, podporządkowane jest regułom prawa administracyjnego i silnie powiązane z prawem konstytucyjnym i innymi gałęziami prawa.

W literaturze przedmiotu przyjęto podział administracji publicznej na administrację rządową, realizującą te zadania państwa, których z wielorakich względów nie przekazano samorządom oraz administrację samorządową realizującą zadania własne oraz przekazane im zadania zlecone, a także administrację państwową, do której należą jednostki organizacyjne niebędące częściami składowymi ani administracji rządowej ani administracji samorządowej [6]. Strukturę administracji publicznej w ujęciu podmiotowym przedstawiono na rysunku 1.

Rysunek 1. Struktura administracji publicznej w ujęciu podmiotowym.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie H. Izdebski, M. Kulesza, *Administracja publiczna...*, wyd. cyt., rozdz. V.

Administracja rządowa stanowi część administracji publicznej w Polsce, obejmującą organy kierowane przez Radę Ministrów, pełniące funkcje administracyjne”. W obowiązującym stanie prawnym administrację rządową w Polsce tworzą organy naczelne, centralne oraz terenowe organy administracji rządowej [7].

Organy naczelne to przede wszystkim Rada Ministrów, Prezes Rady Ministrów oraz ministrowie i szefowie komitetów wchodzący w skład Rady Ministrów, obsługiwani przez urzędy, zwane ministerstwami. Organy naczelne powoływane są przez Prezydenta RP lub przez Sejm, a ich właściwość obejmuje terytorium całego państwa. Ministrowie kierują określonymi działami administracji rządowej lub powierza się im odrębne zadania ("minister bez teki"). O tym, jakimi działami administracji rządowej kierują ministrowie, decyduje Prezes Rady Ministrów. W niektórych ministerstwach działają pełnomocnicy rządu powołani do wyodrębnionych spraw.

Organy centralne to organy jednoosobowe noszące najczęściej nazwy: prezes, przewodniczący, szef, główny inspektor, kierownik, dyrektor generalny, dyrektor. Przepisy prawa określają je jako centralne organy administracji rządowej podległe bezpośrednio organom naczelnym i przez nie nadzorowane, których właściwość

obejmuje teren całego państwa. Obsługiwane są przez urzędy, a ich podstawowym zadaniem jest wykonywanie prawa. Należą do nich także komisje, czyli organy kolegiałne kierowane przez przewodniczących. Centralne organy administracji rządowej podlegają Prezesowi RM, Radzie Ministrów lub odpowiednim ministrom, które to organy sprawują nad nimi nadzór.

Terenowe organy administracji rządowej obejmujące w każdym województwie urząd wojewódzki oraz zespoloną administrację rządową w województwie, pozostającą pod zwierzchnictwem wojewody i składającą się ze służb, inspekcji i straży, a także niezespoloną - podlegającą pod bezpośrednim zwierzchnictwem ministrów lub centralnych organów administracji rządowej.

W administracji rządowej występują także państwowe jednostki organizacyjne niebędące ani ministerstwami, ani urzędami centralnymi, podległe Prezesowi Rady Ministrów. Pełnią one istotne funkcje w systemie administracji rządowej, zwłaszcza w procesie przygotowywania polityki rządu. Są to rządowe centra, aktualnie Rządowe Centrum Legislacji. Specyficznymi jednostkami wykonującymi zadania administracji rządowej, zwłaszcza w zakresie bezpieczeństwa publicznego, są formacje uzbrojone (niektóre umundurowane), powoływane przez ustawy i podległe poszczególnym ministrom. Część z nich stanowi aparat wykonawczy centralnych organów administracji rządowej, np. komendantów głównych (Policja), część - np. Biuro Ochrony Rządu, Żandarmeria Wojskowa, Służba Więzienna - podlega bezpośrednio ministrom i wykonuje zadania specjalistyczne w dziedzinie bezpieczeństwa i porządku publicznego.

Administracja samorządowa stanowi część administracji publicznej, obejmująca podmioty realizujące zadania państwowe w terenie w imieniu i na rzecz społeczności lokalnych. W Polsce występuje na szczeblu województwa (marszałek, sejmik, zarząd województwa), powiatu (starosta, zarząd powiatu, rada powiatu) oraz gminy (prezydent miasta, burmistrz lub wójt, rada gminy) [8].

Podstawy prawne działania samorządu terytorialnego w Polsce stanowią przepisy Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, Europejskiej Karty Samorządu Lokalnego (EKSL) oraz trzech ustaw dotyczących jednostek samorządu terytorialnego na poziomie gminy, powiatu i samorządu województwa. Przyjęta w Polsce struktura samorządu terytorialnego oraz jego zasady funkcjonowania wynikają z przepisów EKSL, zgodnie z którymi generalnie odpowiedzialność za sprawy publiczne powinny ponosić przede wszystkim te organy władzy, które znajdują się najbliżej obywateli. Powierzając te funkcje innemu organowi władzy, należy uwzględnić zakres i charakter zadania oraz zadania oraz wymogi efektywności oraz gospodarności.

Samorząd terytorialny jest najważniejszą formą samorządności rozumianej jako przesunięcie w obrębie administracji publicznej kompetencji do załatwiania pewnej grupy spraw, tj. odebranie ich scentralizowanej administracji rządowej i powierzenie ich do samodzielnego rozwiązywania tej grupie społecznej, której te sprawy dotyczą. Jednostki samorządu terytorialnego (gmina, powiat, województwo samorządowe) wykonują zadania publiczne w imieniu własnym i na własną odpowiedzialność, posiadając przy tym osobowość prawną.

Organy samorządu terytorialnego wykonują ponadto zadania i kompetencje administracji rządowej, jeżeli wykonywanie zadań administracji rządowej wynika z ustawy lub

zawartego porozumienia. Na ich mocy organy administracji rządowej mogą powierzyć jednostkom samorządowym do wykonywania zadania i kompetencje z zakresu administracji rządowej. Przyjmując te zadania do realizacji, organy jednostek samorządu terytorialnego stają się organami właściwymi w tych sprawach. Oprócz określenia zadań, uprawnień i obowiązków przyjmowanych od organy administracji rządowej, porozumienia te powinny określać zasady finansowania zadań i kontroli ich wykonywania. Należy podkreślić, że do zasadniczych zadań realizowanych przez organy samorządu terytorialnego należą zadania obronne wykonywane w procesie przygotowań obronnych państwa. Zakres przedmiotowy tych zadań został przedstawiony w dalszej części niniejszego opracowania.

Administracja państwowa stanowi część administracji publicznej, obejmująca podmioty utworzone i wyposażone ustawami w kompetencje do prowadzenia organizatorskiej i kierowniczej działalności państwa, nie wchodząca w skład administracji rządowej i administracji samorządowej [9]. Należy podkreślić, że niekiedy administracja państwowa jest utożsamiana z administracją rządową i odwrotnie, to zasadne, jest wyodrębnienie w strukturze administracji publicznej osobnej administracji państwowej. Należą do niej jednostki organizacyjne niebędące częściami składowymi ani administracji rządowej ani administracji samorządowej. Obecnie do jej organów można zaliczyć m.in.: Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej; Prezesa Najwyższej Izby Kontroli; Prezesa Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji; Rzecznika Praw Obywatelskich; Prezesa Krajowej Rady Sądownictwa; Prezesa Narodowego Banku Polskiego oraz centralne organy administracji podległe Sejmowi.

Przygotowań obronne w Polsce - zakres oraz zasady przygotowań

Przedsięwzięcia w zakresie przygotowań obronnych realizowane są, już w czasie pokoju, przez wszystkie podmioty systemu obronnego państwa dla zapewnienia sprawnego funkcjonowania państwa w sytuacji zagrożeń polityczno-militarnych. Dlatego istotnym jest, aby sam proces przygotowań obronnych oraz podejmowane w tym zakresie działania przez państwo, zostały należycie zaplanowane oraz przekazane właściwym podmiotom uczestniczącym w jego realizacji.

Przygotowania obronne państwa realizowane są w dwóch współzależnych obszarach (sferach): koncepcyjnej i realizacyjnej. Sfera koncepcyjna przejawia się w wypracowywaniu zasad, założeń i celów polityki obronnej (polityki bezpieczeństwa) z jednej strony, a z drugiej w konkretyzowaniu polityki obronnej pod postacią programów obronnych. Sfera realizacyjna przejawia się przede wszystkim w przekładaniu programów obronnych na wykonawcze plany obronne [10].

Obecnie zakres przygotowań obronnych państwa znacznie się rozszerzył na ważne obszary niewojskowe, a zwłaszcza polityczne, ekonomiczne, ekologiczne, kulturowe itp. W obowiązujących dokumentach strategicznych określono, że właściwe funkcjonowanie systemu obronnego państwa w zintegrowanym systemie bezpieczeństwa narodowego wymaga odpowiedniego zakresu przedsięwzięć pozwalających przygotować nasze państwo do działania w przypadku zaistnienia konieczności obrony w sytuacji zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa i w czasie wojny.

Przygotowania obronne państwa realizowane są przez organy władzy i administracji rządowej, instytucje państwowe, organy samorządu terytorialnego, przedsiębiorców i inne

jednostki organizacyjne, organizacje społeczne, a także każdego obywatela, na których nałożono obowiązek realizacji zadań obronnych. Są one przedsięwzięciem wymagającym przygotowania wymienionych podmiotów do wykonywania zadań obronnych, na zasadach i trybie określonym w obowiązujących aktach prawnych i normatywnych.

Zakres przygotowań obronnych państwa został określony w przepisach ustawy z dnia 11 marca 2022 roku o obronie Ojczyzny [11]. Treść art. 27 ust. 1 ustawy wymienia zadania Rady Ministrów, wykonywane w ramach zapewnienia zewnętrznego bezpieczeństwa państwa i sprawowania ogólnego kierownictwa w dziedzinie obronności kraju, polegające na: 1) opracowywaniu projektów strategii bezpieczeństwa narodowego; 2) planowaniu i realizacji przygotowań obronnych państwa zapewniających jego funkcjonowanie w razie zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa i w czasie wojny, w tym planowaniu przedsięwzięć gospodarczo-obronnych oraz zadań wykonywanych na rzecz Sił Zbrojnych i wojsk sojusznicy; 3) przygotowywaniu systemu kierowania bezpieczeństwem narodowym, w tym obroną państwa, i warunków funkcjonowania organów władzy publicznej na stanowiskach kierowania; 4) utrzymywaniu stałej gotowości obronnej państwa, wnioskowaniu do Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej o jej podwyższenie w razie zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa i w czasie wojny oraz o jej obniżanie stosownie do zmniejszania stopnia zagrożenia; 5) określaniu obiektów szczególnie ważnych dla bezpieczeństwa lub obronności państwa oraz przygotowywaniu i prowadzeniu ich szczególnej ochrony; 6) przygotowaniu na potrzeby obronne państwa i utrzymywaniu w stałej gotowości jednolitych systemów obserwacji, pomiarów, analiz, prognozowania i powiadamiania; 7) przygotowaniu systemu stałych dyżurów na czas zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa i wojny; 8) określaniu zasad wykorzystania zasobów systemu ochrony zdrowia i infrastruktury technicznej państwa na potrzeby obronne, w tym sposobu zabezpieczania przestrzeni powietrznej i wód terytorialnych w razie zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa i w czasie wojny; 9) zapewnianiu funkcjonowania systemu szkolenia obronnego w państwie oraz 10) prowadzeniu kontroli stanu przygotowań obronnych w państwie.

Natomiast określenie warunków i trybu realizacji wymienionych zadań, w oparciu o art. 27 ust. 2 ustawy, należy do Rady Ministrów, która została zobowiązana do określenia w drodze rozporządzenia: warunków i trybu planowania i finansowania zadań wykonywanych w ramach przygotowań obronnych państwa realizowanych przez organy administracji rządowej i organy samorządu terytorialnego, sposób ich nakładania oraz właściwość organów w tych sprawach, w tym ujętych w planowaniu operacyjnym i programach obronnych [12]; organizacji i trybu przygotowania systemu kierowania bezpieczeństwem narodowym, w tym obroną państwa, oraz warunki funkcjonowania organów władzy publicznej na stanowiskach kierowania [13]; stanów gotowości obronnej państwa, ich rodzaje, warunki wprowadzania, zadania związane z podwyższaniem gotowości obronnej państwa i tryb ich realizacji, organizację i zadania w zakresie tworzenia systemu stałych dyżurów na potrzeby podwyższania gotowości obronnej państwa oraz właściwość organów w tych sprawach [14]; organizacji i warunków przygotowania oraz sposób funkcjonowania systemów obserwacji, pomiarów, analiz, prognozowania i powiadamiania o skażeniach na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz właściwość organów w tych sprawach [15]; warunków i sposobów przygotowania i wykorzystania transportu morskiego,

kolejowego, samochodowego, lotniczego, żeglugi śródlądowej oraz infrastruktury drogowej i kolejowej na potrzeby obronne państwa, a także ich ochrony w czasie wojny oraz właściwość organów w tych sprawach [16] warunków i sposobów przygotowania i wykorzystania systemów łączności na potrzeby obronne państwa oraz właściwość organów w tych sprawach [17]; warunków i sposobu przygotowania i wykorzystania podmiotów leczniczych w rozumieniu przepisów o działalności leczniczej na potrzeby obronne państwa oraz właściwość organów w tych sprawach [18]; organizacji szkolenia obronnego w państwie, podmioty objęte tym szkoleniem, zadania w zakresie planowania i realizacji szkolenia obronnego oraz właściwość organów w tych sprawach [19] oraz zakresu i sposobu prowadzenia przez organy administracji rządowej i samorządu terytorialnego kontroli realizacji zadań obronnych wykonywanych przez ich jednostki organizacyjne i przedsiębiorców [20].

Określony w wymienionych aktach prawnych zakres przygotowań obronnych państwa obejmuje: planowanie obronne, w tym planowanie operacyjne oraz programowanie obronne; przygotowanie systemu kierowania bezpieczeństwem narodowym, w tym obroną państwa; utrzymanie stałej gotowości obronnej państwa oraz tworzenie warunków do jej podwyższania, w tym organizację systemu stałych dyżurów; mobilizację gospodarki; tworzenie i utrzymywanie rezerw strategicznych; przygotowanie transportu i infrastruktury transportowej kraju dla potrzeb obronnych; przygotowanie oraz wykorzystywanie podmiotów leczniczych na potrzeby obronne państwa; przygotowanie i wykorzystanie systemów łączności na potrzeby obronne państwa; przygotowania do militaryzacji jednostek organizacyjnych wykonujących zadania obronne; przygotowania do prowadzenia szczególnej ochrony obiektów; zadania wykonywane na rzecz Sił Zbrojnych RP i wojsk sojuszniczych; organizowanie szkolenia obronnego oraz kontrolę wykonywania zadań obronnych [21]. Dziedziną integrującą system przygotowań obronnych państwa, w tym określanie zadań obronnych jest planowanie obronne, rozumiane, jako „ustalenie sposobów wykonywania zadań obronnych przez organy administracji rządowej i organy samorządu terytorialnego oraz wykorzystania w tym celu niezbędnych zasobów. Obejmuje planowanie operacyjne, programowanie obronne oraz okresowe przeglądy obronne” [22]. Planowanie obronne stanowi podstawowe narzędzie realizacji polityki obronnej państwa w zakresie przygotowania, utrzymania i rozwoju jego potencjału obronnego oraz przygotowania Sił Zbrojnych RP, organów administracji rządowej i samorządu terytorialnego do działania w warunkach zewnętrznego zagrożenia i w czasie wojny. Jego istotą jest ustalanie zadań obronnych i sposobów ich wykonywania przez organy administracji rządowej i organy samorządu terytorialnego oraz przedsiębiorców, a także wykorzystania w tym celu niezbędnych sił i środków. Należy podkreślić, że określone w dokumentach planistycznych zadania operacyjne dla organów administracji publicznej będą realizowane w warunkach zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa i w czasie wojny.

Biorąc powyższe pod uwagę, należy stwierdzić że problematyka przygotowań obronnych państwa jest procesem podejmowania określonych decyzji przez organy właściwe w tym zakresie. Ważnym aspektem w procesie tych przygotowań, zapewniającym racjonalne postępowanie wszystkich jego uczestników, jest określenie zasad (reguł) obowiązujących

w procesie tych przygotowań. W oparciu o formalnoprawne uwarunkowania przygotowań obronnych państwa określono osiem następujących zasad tych przygotowań: zasada powszechności przygotowań obronnych państwa; zasada zachowania interesu narodowego podczas przygotowań obronnych państwa; zasada ustalania priorytetów przygotowań obronnych państwa; zasada celowości przygotowań obronnych państwa; zasada kompleksowości przygotowań obronnych państwa; zasada efektywności przygotowań obronnych państwa; zasada elastyczności przygotowań obronnych państwa; zasada zachowania tajemnicy przygotowań obronnych państwa [23].

Wymieniony zakres przygotowań obronnych państwa będzie przedmiotem dalszych rozważań, w aspekcie realizacji, przez organy administracji publicznej, określonych zadań obronnych. Należy podkreślić, że przedmiotowe przygotowania są niezbędne dla zapewnienia przetrwania i sprawnego funkcjonowania państwa, w tym skutecznego wsparcia Sił Zbrojnych RP i Sojusznicych Sił Wzmocnienia w razie zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa i w czasie wojny.

Rola administracji publicznej w działaniach na rzecz bezpieczeństwa państwa, w tym obronności, została określona w dokumentach strategicznych oraz aktach prawnych i normatywnych. Podstawowe kompetencje organów administracji publicznej w zakresie obronności, w tym przygotowań obronnych państwa zostały określone w Konstytucji RP. **Realizacja przygotowań obronnych w działach administracji rządowej oraz urzędach centralnych.**

Zasadnicze kompetencje organów administracji publicznej w zakresie obronności, w tym przygotowań obronnych państwa zostały określone w Konstytucji RP, a doprecyzowane w przepisach ustaw. Zgodnie z Konstytucją RP do podstawowych zadań Rady Ministrów jest wykonywanie zadań w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa zewnętrznego i obronności kraju (art. 146 pkt 8 i 11). Do właściwości Rady Ministrów należy kierowanie administracją rządową, natomiast do ministrów należy kierowanie określonymi działami administracji rządowej oraz realizacja zadań wyznaczonych im przez Prezesa Rady Ministrów. Do zasadniczych zadań realizowanych we wszystkich działach administracji rządowej oraz urzędach centralnych należą zadania obronne. Ministrowie organizują wykonywanie tych zadań w ramach powszechnego obowiązku obrony przez podległe ministerstwa, podporządkowane i nadzorowane jednostki organizacyjne oraz przedsiębiorców, dla których są organami założycielskimi.

W obowiązującym stanie prawnym minister kierujący określonym działem administracji rządowej wykonuje, określone w odrębnych przepisach, zadania z dziedziny obronności i bezpieczeństwa Państwa [24]. Do zadań obronnych realizowanych przez ministrów, w kierowanych przez nich działach administracji rządowej, należą zadania określone w zakresie przedmiotowym przygotowań obronnych państwa, a w tym: przygotowywanie rezerw osobowych na potrzeby jednostek organizacyjnych przewidzianych do wykonywania zadań obronnych; przygotowanie i wdrażanie w czasie obowiązywania stanu wojennego, aktów prawnych wykonawczych, w zakresie swoich właściwości; organizowanie i uruchamianie stanowisk kierowania w stałych i zapasowych miejscach pracy; planowanie i organizowanie świadczeń na rzecz obrony, w czasie pokoju oraz w razie ogłoszenia mobilizacji.

Ustawa o działach administracji rządowej określa również administrację rządową nieobjętą zakresem działów, którą wykonują: Główny Urząd Statystyczny; Polski Komitet Normalizacyjny; Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów; Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego; Agencja Wywiadu; Centralne Biuro Antykorupcyjne; Urząd Zamówień Publicznych oraz Zakład Ubezpieczeń Społecznych. Działalność oraz związane z tym potrzeby wymienionej administracji są uwzględniane podczas określania potrzeb obronnych na szczeblu centralnym.

Realizacja przygotowań obronnych w województwie

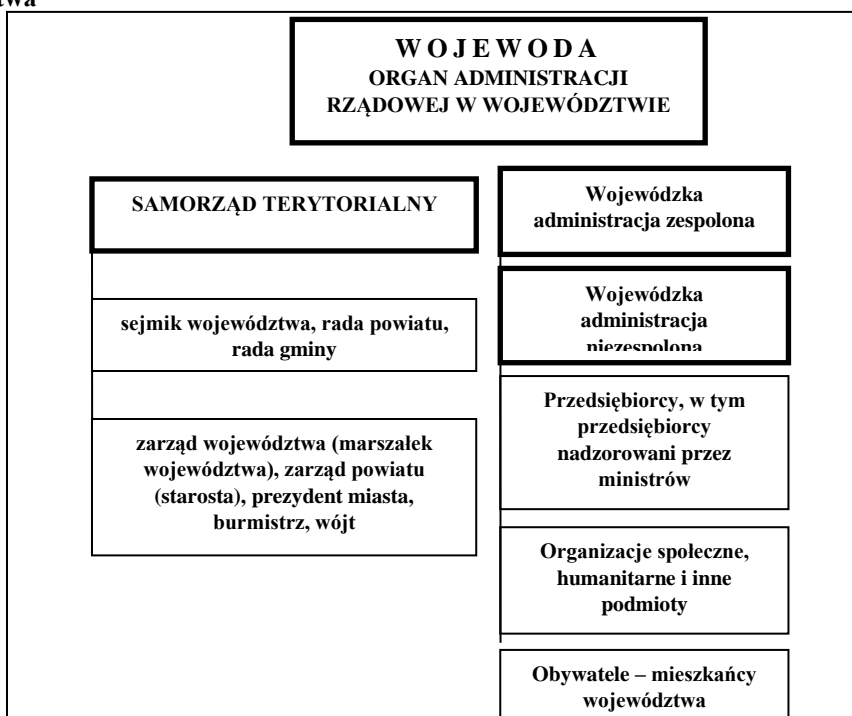
Przygotowania obronne w województwie realizowane są przez terenowe organy administracji rządowej oraz organy samorządu terytorialnego. Wiodącą rolę w tym zakresie pełni wojewodowie, którzy kierując sprawami obronności w województwie, na zasadach i trybie określonym w ustawach, zapewniają współdziałanie wszystkich jednostek organizacyjnych administracji rządowej i samorządowej, administracji zespolonej oraz niezespolonej, a także przedsiębiorców. Status prawny wojewody, jako przedstawiciela Rady ministrów w województwie, określiły przepisy Konstytucji RP (art. 152), natomiast jego zakres działania oraz obowiązki w zakresie wykonywania polityki Rady Ministrów w województwie zostały określone w art. 22 ustawy o wojewodzie i administracji rządowej w województwie [25].

Do zasadniczych zadań realizowanych przez wojewodę należy kierowanie sprawami obronności, w tym przygotowań obronnych w województwie. Zakres przedmiotowy tych zadań zawiera się w wymienionym wcześniej obszarze przygotowań obronnych państwa. Wojewoda w ramach kierowania przygotowaniem obronnym w województwie wykonuje zadania określone w art. 30 ustawy o obronie Ojczyzny, a w szczególności: określa szczegółowe kierunki działania dla kierowników zespolonych służb, inspekcji i straży, organów administracji niezespolonej oraz jednostek samorządu terytorialnego w zakresie realizacji zadań obronnych; kieruje realizacją przedsięwzięć związanych z podwyższeniem gotowości obronnej państwa wykonywanych przez marszałków województw, starostów, wójtów lub burmistrzów (prezydentów miast), przedsiębiorców oraz inne jednostki organizacyjne i organizacje społeczne mające swoją siedzibę na terenie województwa; koordynuje przedsięwzięcia niezbędne dla zabezpieczenia mobilizacji jednostek wojskowych i wykonywania świadczeń na rzecz obrony; kieruje realizacją przedsięwzięć związanych z przygotowaniem stanowisk kierowania dla organów terenowych; organizuje wykorzystanie miejscowych sił i środków na potrzeby obronności państwa i obszaru województwa, w tym ochrony ludności oraz dóbr materialnych i kultury przed środkami rażenia, jak również niesienia pomocy poszkodowanym; kontroluje i ocenia wykonywanie zadań obronnych przez organy, podmioty, jednostki organizacyjne i organizacje oraz organizuje edukację społeczeństwa dotyczącą przygotowania obronnego oraz prowadzi szkolenia i ćwiczenia obronne.

Wojewodowie organizują wykonywanie wymienionych zadań przez urzędy wojewódzkie, podporządkowane i nadzorowane jednostki organizacyjne oraz przedsiębiorców, dla których są organami założycielskimi, a ponadto przez organy samorządu terytorialnego, organizacje społeczne oraz przedsiębiorców niebędących jednostkami organizacyjnymi podporządkowanymi lub nadzorowanymi przez ministrów. W celu realizacji zadań, wo-

jewoda może wydawać polecenia obowiązujące wszystkie organy administracji rządowej, a w sytuacjach nadzwyczajnych obowiązujące również organy samorządu terytorialnego. O wydanych poleceniach wojewoda niezwłocznie informuje właściwego ministra. Podmiotowo w zakresie oddziaływania wojewody, w związku z koniecznością wykonywania wymienionych funkcji oraz zadań obronnych, pozostają organy administracji samorządowej oraz organy wojewódzkiej administracji zespolonej, organy wojewódzkiej administracji niezespolonej, przedsiębiorcy, organizacje społeczne i humanitarne, struktury nadzorowane przez ministrów i szefów urzędów centralnych, a także mieszkańcy i osoby przebywające na terenie województwa. Struktura administracji publicznej na poziomie województwa została przedstawiona na rysunku 2.

Rysunek 2. Organy administracji publicznej i przedsiębiorcy na poziomie województwa

Źródło: opracowanie własne na podstawie ustawy o wojewodzie i administracji rządowej w województwie.

Realizacja przygotowań obronnych w samorządach terytorialnych

Samorządy terytorialne prowadzą przygotowania obronne do realizacji określonych zadań obronnych w ramach niemilitarnych struktur systemu obronnego państwa. Struktury te obejmują ogniwa pozamilitarne oraz podsystem kierowania dla organów władzy ogół-

nej, odpowiednio: wójta lub burmistrza (prezydenta miasta); starosty oraz marszałka województwa. Zarówno ustawy ustrojowe, jak i obowiązujące przepisy w zakresie obronności określiły dla wymienionych organów samorządu terytorialnego szereg kompetencji związanych z kreowaniem polityki bezpieczeństwa, w tym obronności, zarządzania kryzysowego, ochrony infrastruktury krytycznej, ochrony ludności i obrony cywilnej. Należy podkreślić, że w obowiązującym stanie prawnym nie zostały określone ustawowe zależności i relacje pomiędzy samorządem województwa a powiatem oraz samorządem powiatowym a gminą w realizacji zadań obronnych. Natomiast kierowanie i koordynacja wykonywania zadań obronnych realizowanych przez wszystkie szczeble samorządu terytorialnego na terenie województwa należy do ustawowych kompetencji wojewody, który w czasie stanów nadzwyczajnych kieruje realizacją zadań obronnych.

Realizowane przez samorzady terytorialne zadania obronne można ująć w trzy zasadnicze grupy zadaniowe (kategorie): pierwsza grupa zadań obronnych obejmujących ochronę ludności i struktur państwa w warunkach zewnętrznego i zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa, kryzysu polityczno-militarnego i wojny; druga grupa zadań obronnych to zapewnienie informacyjnych, duchowych i materialnych podstaw egzystencji ludności w warunkach zewnętrznego i zewnętrznego zagrożenia bezpieczeństwa państwa, kryzysu polityczno-militarnego i wojny oraz trzecia grupa zadań obronnych obejmujących uzupełnianie zasobami ludzkimi i Sił Zbrojnych oraz cywilne wsparcie wojsk własnych i sojuszniczych prowadzących operacje na terytorium naszego państwa.

Wymienione zadania obronne realizowane są przez samorzady terytorialne pod przewodnictwem wojewody w ramach przygotowań obronnych państwa. W obowiązującym stanie prawnym Wojewoda, jako terenowy organ administracji rządowej w województwie, przekazuje zadania obronne samorządom i finansuje je w ramach zadań zleconych administracji rządowej, a także kieruje i kontroluje ich wykonanie. Zasadnicze zadania obronne samorządów dotyczą: organizowania cywilno-gospodarczego wsparcia układu militarnego, zgodnie z potrzebami sił zbrojnych własnych i sojuszniczych oraz zapewnienia ochrony ludności oraz porządku publicznego na administrowanym terenie, poprzez wszystkie możliwe do wykorzystania siły i środki wspólnoty terytorialnej z uwzględnieniem ścisłego współdziałania między organami administracji publicznej wszystkich szczebli.

Przygotowania obronne realizowane przez samorzady terytorialne należy rozpatrywać z uwzględnieniem szczebla lokalnego, który dotyczy gminy i powiatu oraz szczebla regionalnego, tj. samorządu województwa. Należy podkreślić, że zarówno ustawy ustrojowe, jak i obowiązujące przepisy w zakresie obronności nie określają jednoznacznie ustawowych zależności i relacji pomiędzy samorządem województwa a powiatem oraz samorządem powiatowym a gminą. Natomiast kierowanie i koordynacja wykonywania zadań obronnych realizowanych przez wszystkie szczeble samorządu terytorialnego na terenie województwa należy do ustawowych kompetencji wojewody.

Opisując rodzaje zadań obronnych do jakich wykonywania zobowiązane są organy samorządowe, trzeba pamiętać, że jedną ze specyficznych cech występujących w czasie ich przygotowania oraz realizacji jest różnorodność współdziałania (określona przepisami

ustaw i rozporządzeń). Należy podkreślić, że obowiązujące przepisy w zakresie obronności nie określają jednoznacznie ustawowych zależności i relacji pomiędzy samorządem województwa a powiatem oraz samorządem powiatowym a gminą.

Ze względu na temat i cel niniejszego opracowania w dalszej jego części scharakteryzowane zostały zadania realizowane przez samorządy terytorialne, bezpośrednio związane z przygotowaniem obronnymi oraz administrowaniem zasobami ludzkimi i rzeczowymi na potrzeby obronności państwa. W opracowaniu pominięto m.in. zadania związane z zarządzaniem kryzysowym w okresie pokoju oraz obroną cywilną, a także powszechną samoobroną. Autor ma pełną świadomość, że jakość i sposób realizacji przedsięwzięć w tych obszarach ma niewątpliwie bardzo duży wpływ na skuteczność realizacji wielu zadań obronnych zaplanowanych do wykonania w czasie osiągnięcia wyższych stanów gotowości obronnej państwa.

Zadania obronne samorządów terytorialnych wynikają z przepisów Konstytucji RP oraz szeregu ustaw i przepisów wykonawczych do tych ustaw. W obowiązującym stanie prawnym do zadań obronnych realizowanych przez organy samorządu terytorialnego należy zaliczyć w szczególności: przeprowadzanie czynności związanych z wykonywaniem powszechnego obowiązku obrony; prowadzenie rejestracji (gmina) na potrzeby założenia ewidencji wojskowej oraz prowadzenia kwalifikacji wojskowej osób objętych rejestracją, a także wzywanie ich do stawienia się do kwalifikacji wojskowej; współudział (powiat) w organizowaniu i przeprowadzeniu kwalifikacji wojskowej; organizowanie w ramach akcji kurierskiej; wydawanie decyzji (gmina) w sprawie przeznaczenia osób do funkcji kuriera; rozplakatowanie obwieszczeń (gmina) o powołaniu osób do czynnej służby wojskowej w razie ogłoszenia mobilizacji i w czasie wojny; planowanie świadczeń osobistych i rzeczowych na okres pokoju i wojny oraz wydawanie decyzji administracyjnych o nałożeniu obowiązku świadczeń, a także wzywanie do ich wykonania (gmina); prowadzenie ewidencji nieruchomości i rzeczy ruchomych (gmina) mogących być przedmiotem świadczeń rzeczowych oraz zobowiązanie do odpłatnego dostosowywania posiadanych nieruchomości i rzeczy ruchomych do potrzeb obrony państwa oraz przystosowania budowanych (przebudowywanych i rozbudowywanych) obiektów budowlanych i wytwarzanych rzeczy ruchomych do potrzeb obrony państwa (w sposób niezmienny ich właściwości i przeznaczenia), a także gromadzenia, przechowywania i konserwacji przedmiotów niezbędnych do wykonania wymienionych czynności, a także wykonania zadań mobilizacyjnych na rzecz Sił Zbrojnych - na podstawie umowy zawartej z wykonawcą przez właściwy organ.

Szczegółowe zadania dla organów samorządów terytorialnych dotyczące przygotowań obronnych oraz innych przedsięwzięć związanych z zapewnieniem ciągłości funkcjonowania i kierowania gminą, powiatem i województwem samorządowym, w czasie podwyższenia gotowości obronnej państwa i w czasie wojny, zostały określone w wymienionych wcześniej rozporządzeniach wykonawczych do art. 27 ust. 2 ustawy o obronie Ojczyzny. Wymienione rozporządzenia stworzyły ramy prawne udziału organów samorządu terytorialnego w obszarze przygotowań obronnych państwa. Zakres przedmiotowy tych przygotowań obejmuje między innymi realizację zadań dotyczących: planowania obronnego; przygotowania stanowisk kierowania organów wykonawczych samorządu terytorialnego (wójta lub burmistrza (Prezydenta miasta) oraz marszałka województwa;

utrzymania stałej gotowości obronnej państwa oraz tworzenie warunków do jej podwyższenia przez organy samorządu terytorialnego (marszałków województwa, starostów, wójtów lub burmistrzów (prezydentów miast)) wytypowane do wykonania określonych zadań obronnych w systemie stałych dyżurów wojewody; przygotowania dróg i wykorzystania transportu na potrzeby obronne; przygotowania oraz wykorzystywanie podmiotów leczniczych na potrzeby obronne; przygotowania i wykorzystania systemów łączności na potrzeby obronne państwa; przygotowania do prowadzenia szczególnej ochrony obiektów znajdujących się we właściwości organów jednostek samorządu terytorialnego; szkolenia obronnego oraz kontroli realizacji zadań obronnych przez organy samorządu terytorialnego.

Możliwość realizacji zadań obronnych przez samorządy terytorialne należy rozpatrywać z uwzględnieniem szczebla lokalnego, który dotyczy gminy i powiatu oraz szczebla regionalnego, tj. samorządu województwa. Należy podkreślić, że zarówno ustawy ustrojowe, jak i obowiązujące przepisy w zakresie obronności nie określają jednoznacznie ustawowych zależności i relacji między samorządem województwa a powiatem oraz samorządem powiatowym a gminą. Natomiast kierowanie i koordynacja wykonywania zadań obronnych realizowanych przez wszystkie szczeble samorządu terytorialnego na terenie województwa należy do ustawowych kompetencji wojewody.

Zakończenie

Administracja publiczna pełni wiodącą rolę wśród podmiotów realizujących zadania obronne w ramach przygotowań obronnych państwa we wszystkich jego obszarach określonych w obowiązujących aktach prawnych. Należy podkreślić, że przepisy prawne dotyczące przygotowań obronnych państwa w sposób kompleksowy określiły zarówno zakres przedmiotowy tych przygotowań, jak i rolę administracji publicznej w procesie tych przygotowań. Dostrzega się jednak częściową dezaktualizację niektórych rozwiązań, utratę czytelności wielokrotnie nowelizowanych aktów prawnych oraz rozproszenia zagadnień dotyczących przedmiotowej problematyki w wielu aktach prawnych. Sygnały dochodzące od praktyków wskazują ponadto, że obecny stan prawny w zakresie szeroko pojętych przygotowań obronnych państwa rodzi wiele problemów wykonawczych związanych przede wszystkim z podejmowaniem stosownych działań przez organy administracji publicznej.

Istotną słabością aktualnego stanu prawnego jest uregulowanie ważnych obszarów przygotowań obronnych państwa, jakim jest planowanie obronne oraz przygotowanie systemu kierowania bezpieczeństwem narodowym – aktem prawnym rangi rozporządzenia Rady Ministrów. Należy podkreślić, że w „nowej” ustawie o obronie Ojczyzny brak jest przepisów dotyczących wymienionych obszarów przygotowań obronnych. W związku z tym należy podjąć działania legislacyjne w celu holistycznego ujęcia przygotowań obronnych państwa w jednej ustawie. Należy pamiętać ponadto, że przy omawianiu podstaw prawnych i normatywnych przygotowań obronnych w Polsce nie sposób pominąć zobowiązań międzynarodowych oraz aktów prawa międzynarodowego obowiązujących nasze państwo. Wynika z nich wiele zadań dla administracji publicznej w przedmiotowym zakresie.

Zasadniczym celem niniejszego opracowania było usystematyzowanie wiedzy oraz przedstawienie miejsca i roli administracji publicznej w procesie przygotowań obronnych państwa. Należy podkreślić, że w aktualnym stanie prawnym i funkcjonalnym przygotowania obronne realizowane przez administrację publiczną rodzą wiele problemów i wątpliwości. Zakres ich realizacji jest ograniczany posiadanymi możliwościami, głównie organizacyjnymi i finansowymi, zarówno organów organizujących, jak i potencjalnych realizatorów uczestniczących w przygotowaniach obronnych państwa.

Biorąc pod uwagę przedstawioną w niniejszym opracowaniu problematykę, należy pamiętać, że zarówno system bezpieczeństwa narodowego, jak i zawierające się w tym systemie przygotowania obronne państwa stanowią rozległy interdyscyplinarny obszar poznania. Problematyka ta powinna być przedmiotem dalszych badań naukowych oraz konfrontacji teoretycznych założeń z jej praktycznymi aspektami w celu wypracowania nowych systemowych rozwiązań prawnych usprawniających organizowanie oraz finansowanie przygotowań obronnych realizowanych przez administrację publiczną. Należy podkreślić, że zachodzące przeobrażenia w środowisku bezpieczeństwa międzynarodowego, wymuszają podejmowanie odpowiednich kroków dostosowujących zintegrowany system bezpieczeństwa narodowego, w tym przygotowania obronne państwa do nowych zagrożeń i wyzwań.

Bibliografia

1. Pawłowski J, Zdrodowski B., Kuliczkowski M., *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2020, s.187.
2. Encyklopedia popularna PWN, Wydawnictwo PWN, Warszawa 1985, s. 93.
3. Pawłowski J, Zdrodowski B., Kuliczkowski M., *Słownik terminów z zakresu....*, op. cit., s. 8.
4. Radziszewski E., *Zadania i kompetencje organów administracji publicznej po reformie ustrojowej państwa*, Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 2000, s. 9.
5. Izdebski H., Kulesza M., *Administracja publiczna. Zagadnienia ogólne*, Wydawnictwo LIBER, Warszawa 2004, s. 9.
6. Zimmerman J., *Prawo administracyjne*, Wydawnictwo Oficyna, Warszawa 2010, s. 104.
7. Pawłowski J, Zdrodowski B., Kuliczkowski M., *Słownik terminów z zakresu....*, op. cit., s. 9.
8. Pawłowski J, Zdrodowski B., Kuliczkowski M., *Słownik terminów z zakresu....*, op. cit., s. 9.
9. Pawłowski J, Zdrodowski B., Kuliczkowski M., *Słownik terminów z zakresu....*, op. cit., s. 8.
10. Sułek M., *Programowanie gospodarczo-obronne*, Wydawnictwo BELLONA, Warszawa 2008, s. 5.
11. Ustawa z dnia 11 marca 2022 r. o obronie Ojczyzny, Dz. U. z 2022 r. poz. 665, art. 27.
12. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 14 lipca 2023 r. w sprawie warunków i trybu planowania i finansowania zadań wykonywanych w ramach przygotowań obronnych państwa przez organy administracji rządowej i organy samorządu terytorialnego, Dz. U. z 2023 r. poz. 1569.

13. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 kwietnia 2004 r. w sprawie przygotowania systemu kierowania bezpieczeństwem narodowym, Dz. U. z 2004 r. Nr 98, poz. 978.
14. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 21 września 2004 r. w sprawie gotowości obronnej państwa, Dz. U. z 2004 r., Nr 219, poz. 1417.
15. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 7 stycznia 2013 r. w sprawie systemów wykrywania skażeń i powiadamiania o ich wystąpieniu oraz właściwości organów w tych sprawach, Dz. U. z 2013 r. poz. 96.
16. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 3 lutego 2004 r. w sprawie warunków i sposobu przygotowania i wykorzystania transportu na potrzeby obronne państwa, a także jego ochrony w czasie wojny, oraz właściwości organów w tych sprawach, Dz. U. z 2013 r. poz. 96.
17. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 3 sierpnia 2004 r. w sprawie przygotowania i wykorzystania systemów łączności na potrzeby obronne państwa, Dz. U. z 2004 r. Nr 180, poz. 1855 z późn. zm.
18. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 czerwca 2012 r. w sprawie warunków i sposobu przygotowania oraz wykorzystania podmiotów leczniczych na potrzeby obronne państwa oraz właściwości organów w tych sprawach, Dz. U. z 2012 r. poz. 741.
19. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 31 października 2022 r. w sprawie szkolenia obronnego, Dz. U. z 2022 r. poz. 2348.
20. Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 stycznia 2023 r. w sprawie kontroli realizacji zadań obronnych, Dz. U. z 2023 r. poz. 253.
21. Kulickowski M., *Przygotowania obronne administracji publicznej w Polsce*, Wydawnictwo Akademii Sztuki Wojennej, Warszawa 2021, s. 47.
22. Pawłowski J, Zdrodowski B., Kulickowski M., *Słownik terminów z zakresu...*, op. cit., s. 160.
23. Pawłowski J, Zdrodowski B., Kulickowski M., *Słownik terminów z zakresu...*, op. cit., s. 282-285.
24. Ustawa z dnia 4 września 1997 r. o działach administracji rządowej, t. j. Dz. U. z 2022 r. poz. 2512 z późn. zm., art. 37.
25. Ustawa z dnia 23 stycznia 2009 r. o wojewodzie i administracji rządowej w województwie, t. j. Dz. U. z 2023 r. poz. 190.